

Faktori koji usvoljavaju zdravstveno stanje stanovništva

Medicinska geografija
2.

Zašto da se geografi bave zdravstvenim stanjem stanovništva

- Zato što prostorne karakteristike zdravstvenog stanja stanovništva i sistem zdravstvene zaštite uslovljavaju društveni razvoj i ekonomsku strukturu (na regionalnom nivou)
- Treba prepoznati medjuzavisnost prirode i zdravstvenog stanja na regionalnom nivou i za smanjenje prostornih (regionalnih) razlika naći adekvatna rešenja

Šta je zdravlje?

- 1946; WHO:
- „Zdravlje je potpuno fizičko, psihičko, socijalno i emocionalno blagostanje i nije samo odsustvo bolesti”
- Zdravlje je uslovljen:
 - Biološkim svojstvima čoveka (27%)
 - Društveno-ekonomskom okolinom(19%)
 - Načinom života (lifestyle)(43%)
 - Sistemom zdravstvene zaštite (11%)

Zdrastveno stanje stanovništva (1)

A) Istorijskih izvora:

Nisu uvek verodostojni zbog nepotpune statistike, i baze podataka i razlika u razvijenosti sistema zdravstvene zaštite

B) Statističkih baza podataka:

- Statistika uzroka smrtnosti: WHO
- Statistika uzroka bolesti
- Reprezentativne analize
- Zarazne bolesti se moraju prijaviti i evidentirati po Međunarodnom Zdravstvenom Pravilniku
- Uvid u podatke ustanova zdravstvene zaštite (bolnice, kartoni bolesnika)

Zdrastveno stanje stanovništva (3)

Radi utvrdjivanja prostornih razlika zdrastvenog stanja neophodno je :

- Praćenje širenja i učestalosti bolesti u prostoru
- Prostorni razmeštaj i značaj zdrastvenih ustanova
- Pragovi bolesti (ekscitabilnost) kod određenih kultura,
- U kojoj je meri stanovništvo jedne oblasti preventivan, kako se ponaša u vezi očuvanja zdravlja
- Stanje životne sredine

Indikatori (pokazatelji) zdravstvenog stanja (1)

A) Rate mortaliteta:

- **Opšta stopa smrtnosti** = broj umrlih u godini / stanovništvo usred godinex1000
- **Specifična stopa mortaliteta po starosti**: na pr. Broj umrlih iz starosne grupe od 60-64 g./ukupan broj 60-64 godine starosti x1000
- **Smrtnost odojčadi** = broj umrlih u 1.godini života /broj živorodjenih x1000
- **Smrtnost dece** = broj umrlih do 5 godine starosti /broj živorodjenih x1000
- **Uzrok smrti – specijalni motalitet** = broj umrlih u okviru jednog uzroka smrti/broj stanovništva usred godine x1000

Indikatori (pokazatelji) zdravstvenog stanja (2)

B) Rate morbiditeta:

- **Stvarni morbiditet** (procenat obolelih u odnosu na ukupan broj stanovnika)
- **Specifična stopa smrtnosti po starosnim dobama**
- **Letalitet**: odnosa obolelih i umrlih od jedne bolesti u jednom prstoru u određenom vremenskom periodu (opsnost mortalitet jedne bolesti)
- **Incidenca** ili učestalost je broj novozaraženih ili novoobolelih osoba na najčešće milion stanovnika u toku nekog vremenskog perioda.
- **Prevalenca**: ukupan broj obolelih osoba unutar neke populacije u datom vremenskom trenutku u odnosu na celu populaciju, izražava se u procentima ili promilima

Indikatori (pokazatelji) zdravstvenog stanja (3)

C) Indikatori trajanja života:

- očekivano trajanje života na rođenju
- očekivano trajanje života u datoj starosnoj grupi
- očekivani broj godina provedene u zdravlju

Ovi pokazatelji po polnoj i prostornj strukturi pokazuju veliku varijabilnost

Zdrastveno stanje stanovništva u Svetu (Podaci WHO)

Razvijeni Svet

- 46% zarazne b.
- 23% ostalo
- 21% kardiovaskularne b.
- 1% perinatalna smrtnost
- Hronične degenerativne bolesti, ubistva, samoubistva,

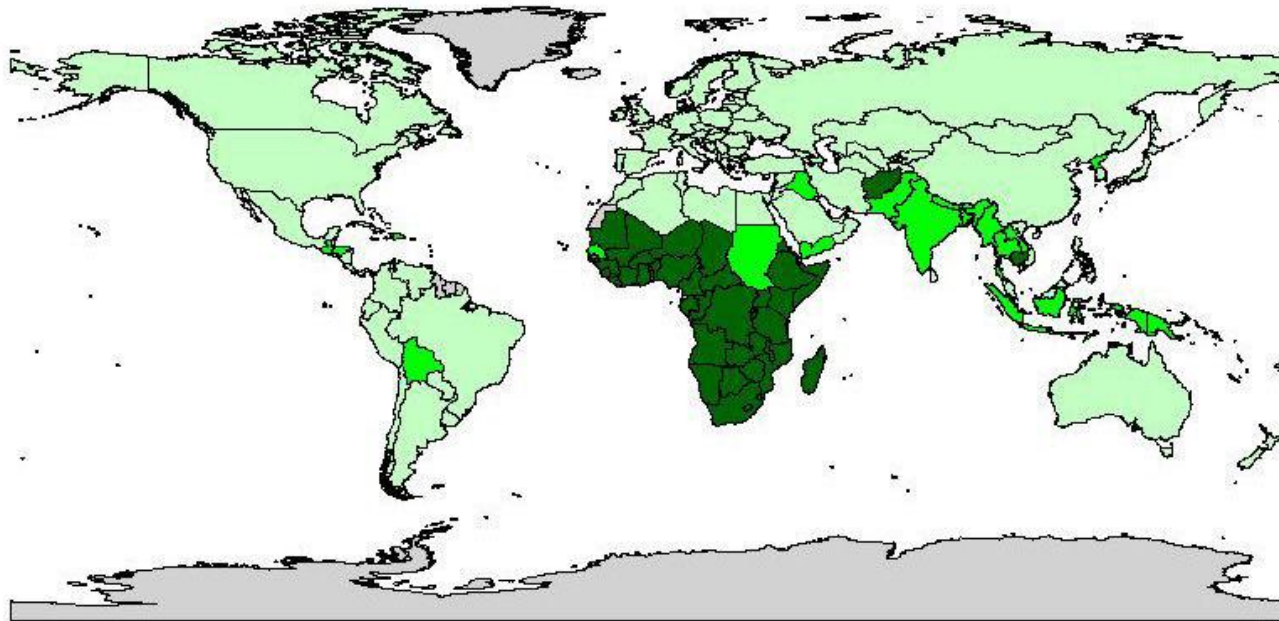
Zemlje u razvoju

- 43% zarazne b.
- 9% ostalo
- 24% kardiovaskularne b
- 10% cancerogene b.
- 9% perinatalna smrtnost

Uzroci bolesti (1)

- **Zarazne bolesti:** intenzivno se širi AIDS i Hepatitis. Na globalnom nivou su uspešno zaustavili širenje malarije, neke vrste boginja, dečje paralize.
- **Bolesti odojčadi:** neadekvatna bolnička nega, nedostatak povoljnijih higijenskih uslova u zemljama u razvoju
- **Karcinome:** posledice industrijskog razvoja i zagađenja okoline
 - karcinoma jednjaka: države oko Kaspijskog mora, Kina
 - Rak želuca: Japan
 - Ciroza jetra: Azija, Afrika
 - Rak debelog creva: SAD
 - Rak pluća: Evropa

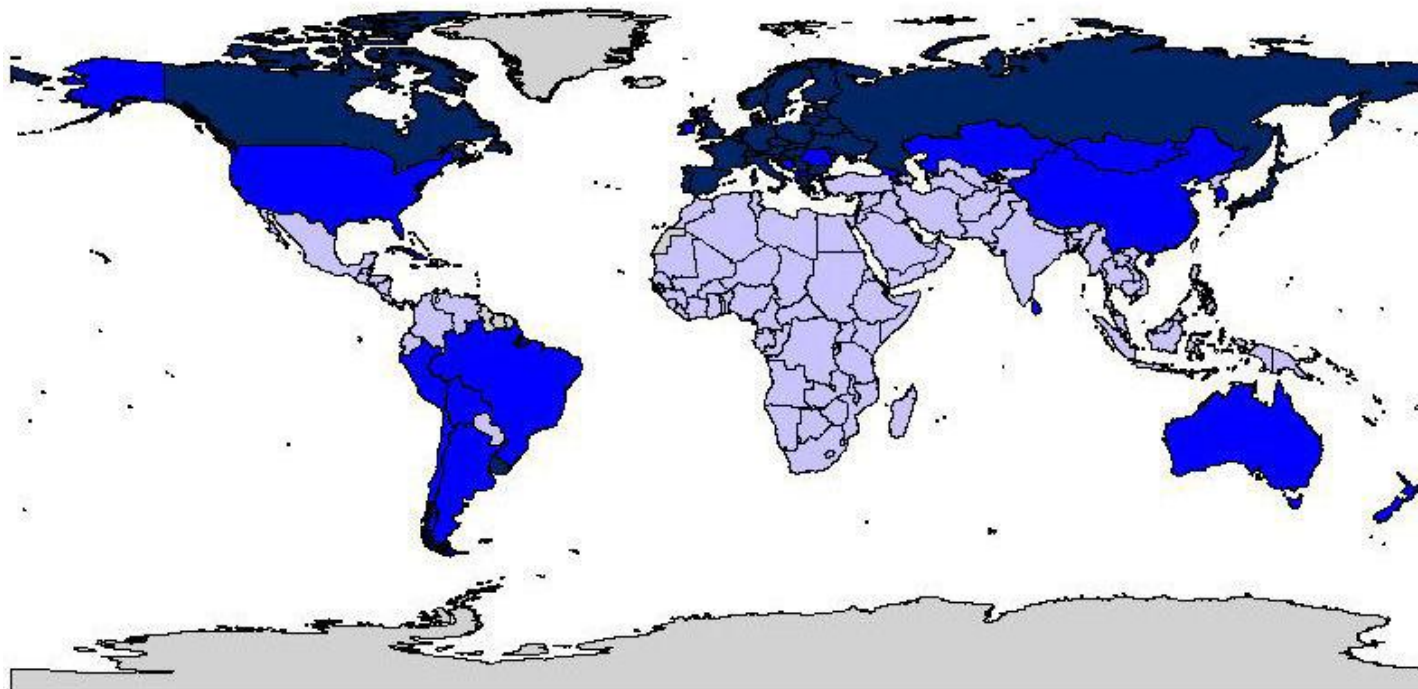
Stope smrtnosti od infektivnih i zaraznih oboljenja u svetu 2002. godine

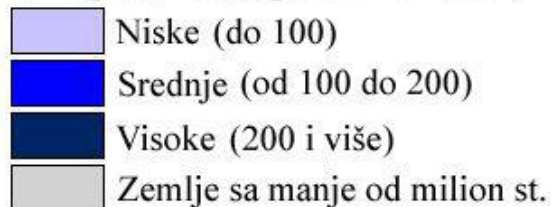
Grupisane stope smrtnosti (na 100.000 st)

- Niske (do 100)
- Srednje (od 100 do 400)
- Visoke (400 i više)
- Zemlje sa manje od milion st.

Stope smrtnosti od neoplazmi u svetu 2002. godine

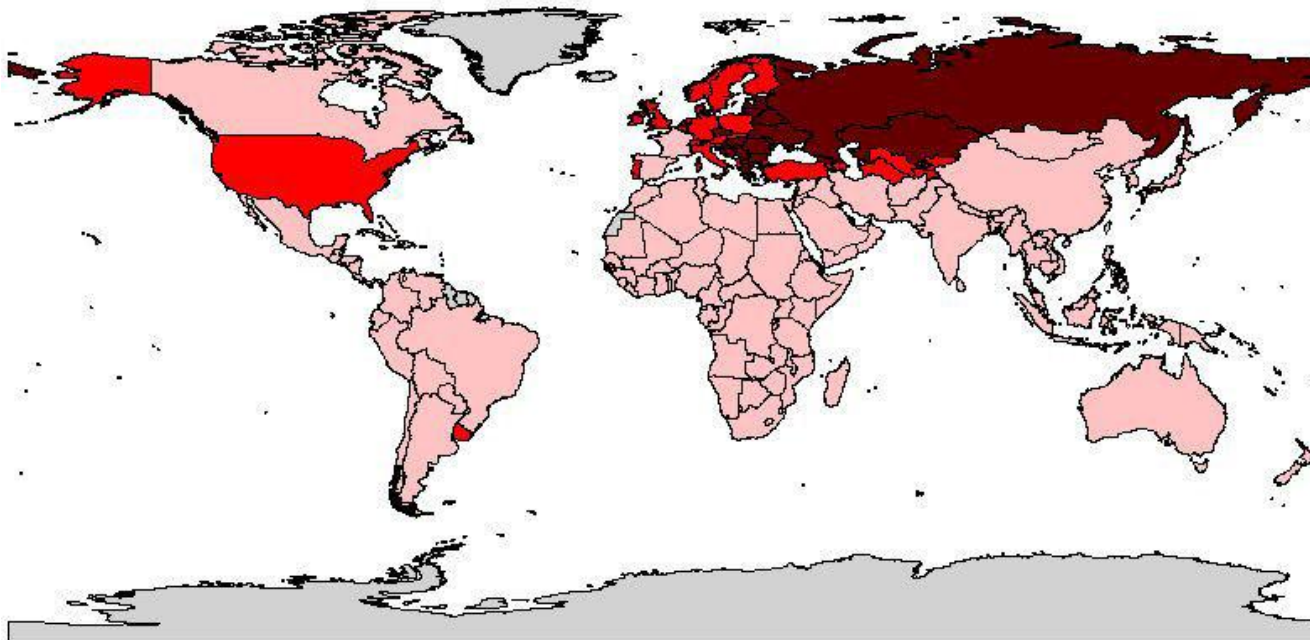
Grupisane stope smrtnosti (na 100.000 st)

Uzroci bolesti (2)

- Kardiovaskularne bolesti: infarkt srca, visoki krvni pritisak, arterioskleroza, reumaska groznica
- Hronična oboljenja: kod starijih osoba
Kialakulásában segít: helytelen táplálkozás, alkoholizmus, dohányzás, mozgásszegény életmód

Stope smrtnosti od kardiovaskularnih oboljenja u svetu 2002. godine evropskog kontinenta

Grupisane stope smrtnosti (na 100.000 st)

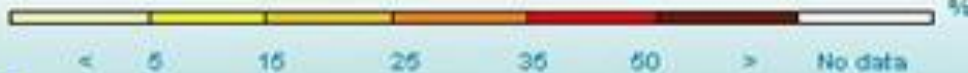
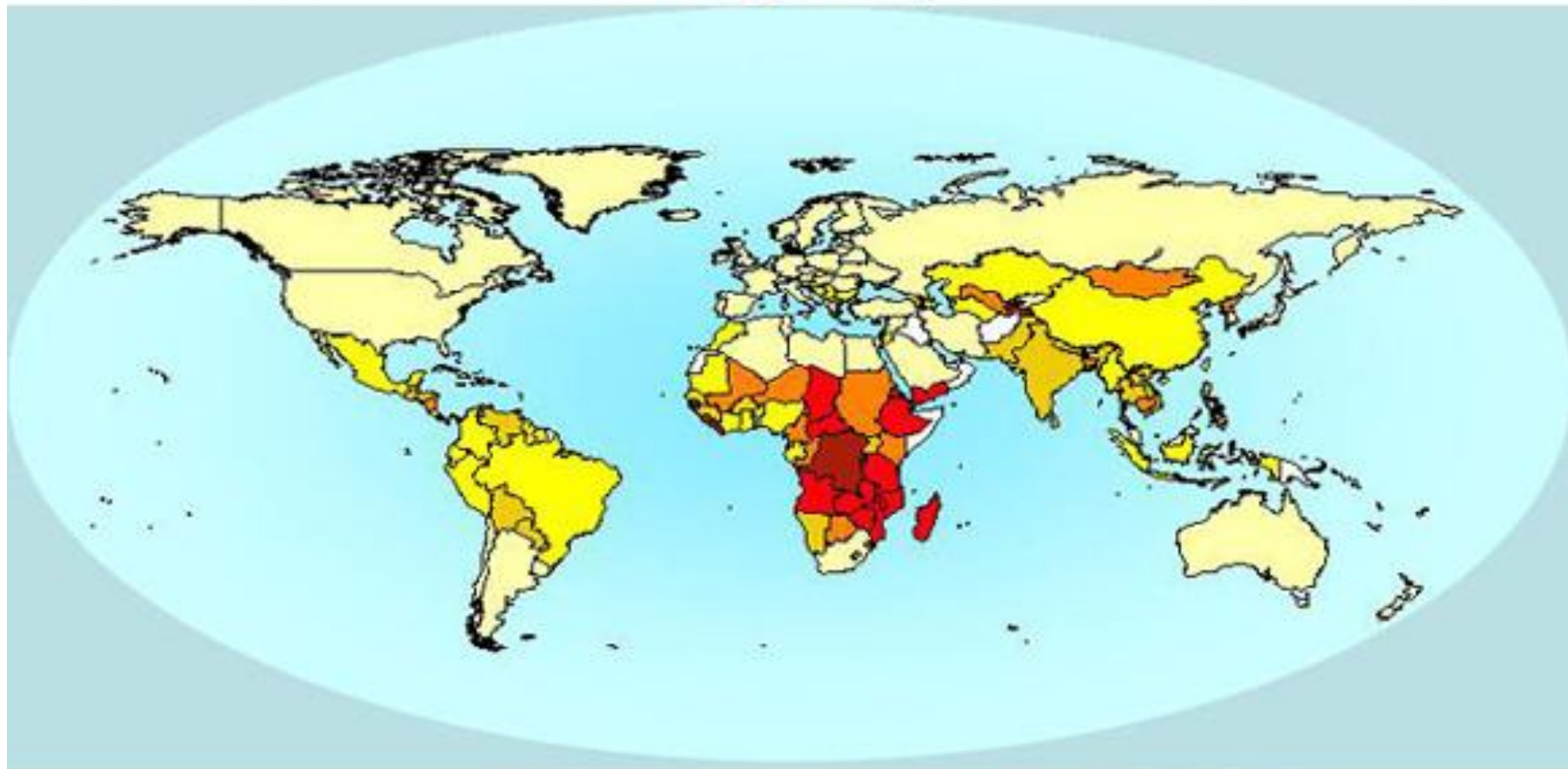
- Niske (do 300)
- Srednje (od 300 do 500)
- Visoke (500 i više)
- Zemlje sa manje od milion st.

Ishrana stanovništva

- A zemljama u razvoju zajedno se javlja gojaznost i nedovoljna ishranjenost (malnutricija) JI Azija i južno od Sahare, a gojaznost u gradovima Azije i Lat. Amerike
- Elitne grupe stanovnika troše puno na zdravstvenu zaštitu na račun siromašnih
- Bolesti od gojaznosti: moždani udar, visoki krvni pritisak, nivu holesterola, šećerna bolest itd.

Hunger map

النسبة المئوية المتخلفة للتغذية

世界不足人口

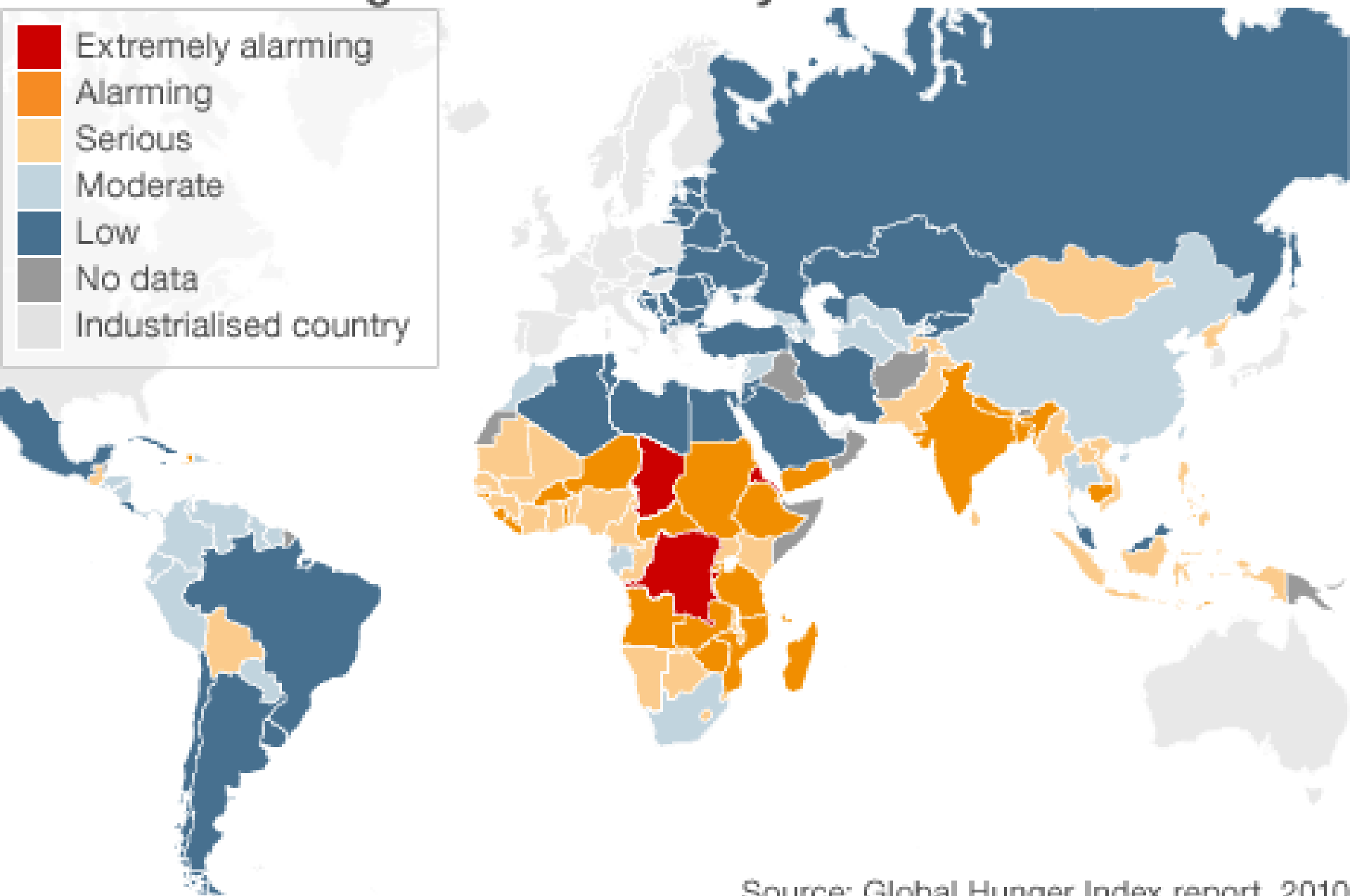
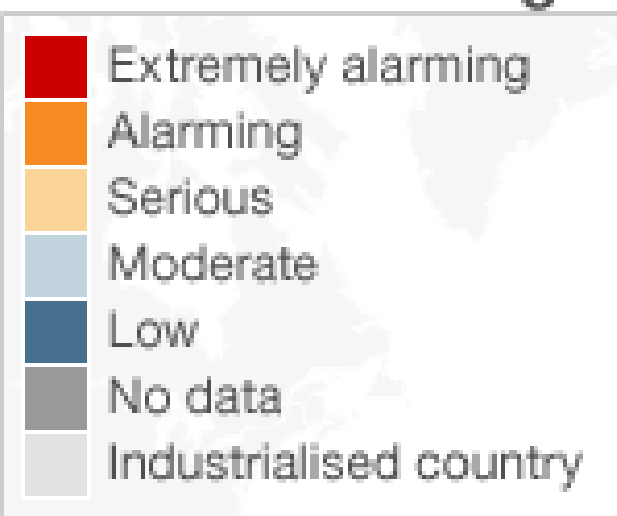
Undernourished population

Population sous-alimentée

Población subnutrida

2002-2004

2010 Global Hunger Index: Severity

Source: Global Hunger Index report, 2010

Školska sprema i zdrastveno stanje (1)

- Materijalno stanje, stil života školska sprema uslovljavaju i zdrastveno stanje.
- Osobe sa višom školskom spremom imaju bolje radne uslove, rizici na radnom mestu su manji, brže se dobije posao sa višom školskom spremom, niža je stopa nezaposlenosti, veće su zarade a samim tim zdrastveno stanje je povoljnije

PROSTORNA DISPERZIJA EPIDEMIJA I PANDEMIJA U AFRICI

Medicinska geografija

3.

EPIDEMIJA i PANDEMIJA

- ***Epidemija*** je neobično često pojavljivanje jedne bolesti u jednoj populaciji. Epidemične bolesti su između ostalog kolera, gripa, tifus i kuga. Po pravilu radi se uvijek o infekcijskim bolestima
- Epidemija – grčki: “među narodom rasprostranjeno”
- ***Pandemija*** je epidemija zarazne bolesti koja se širi kroz populaciju ljudi jedne veće oblasti, kontinenta ili celog sveta.
- Odnosi se na zarazne bolest

PANDEMIJA

O pandemiji se govori kada su ispunjena 3 uslova:

1. Pojavilo se do tada nepoznato oboljenje
2. Uzročnici inficiraju ljude i izazivaju teške posledice
3. Uzročnici bolesti se šire brzo i zadržavaju se među ljudima

EPIDEMIJE U AFRICI

- Bolest spavanja (afrička tripanosomijaza)
- Malaria
- HIV
- Kolera
- *Onchocerca volvulus* (rečno slepilo)
- Meningitis
- Žuta groznica

BOLEST SPAVANJA

- Parazitsko oboljenje
- Parazit *Protoza tripanosoma*
- Prenosi se ce-ce muvom
- U Africi prisutna od 14. veka

BOLEST SPAVANJA

- Može se pojaviti u dva oblika, zavisno od parazita:

Od parazita *T.b. Gambiense* (prisutan u centralnoj i zapadnoj Africi) – može da bude u pasivnom obliku i po nekoliko meseci i godina pre pojave prvih simptoma

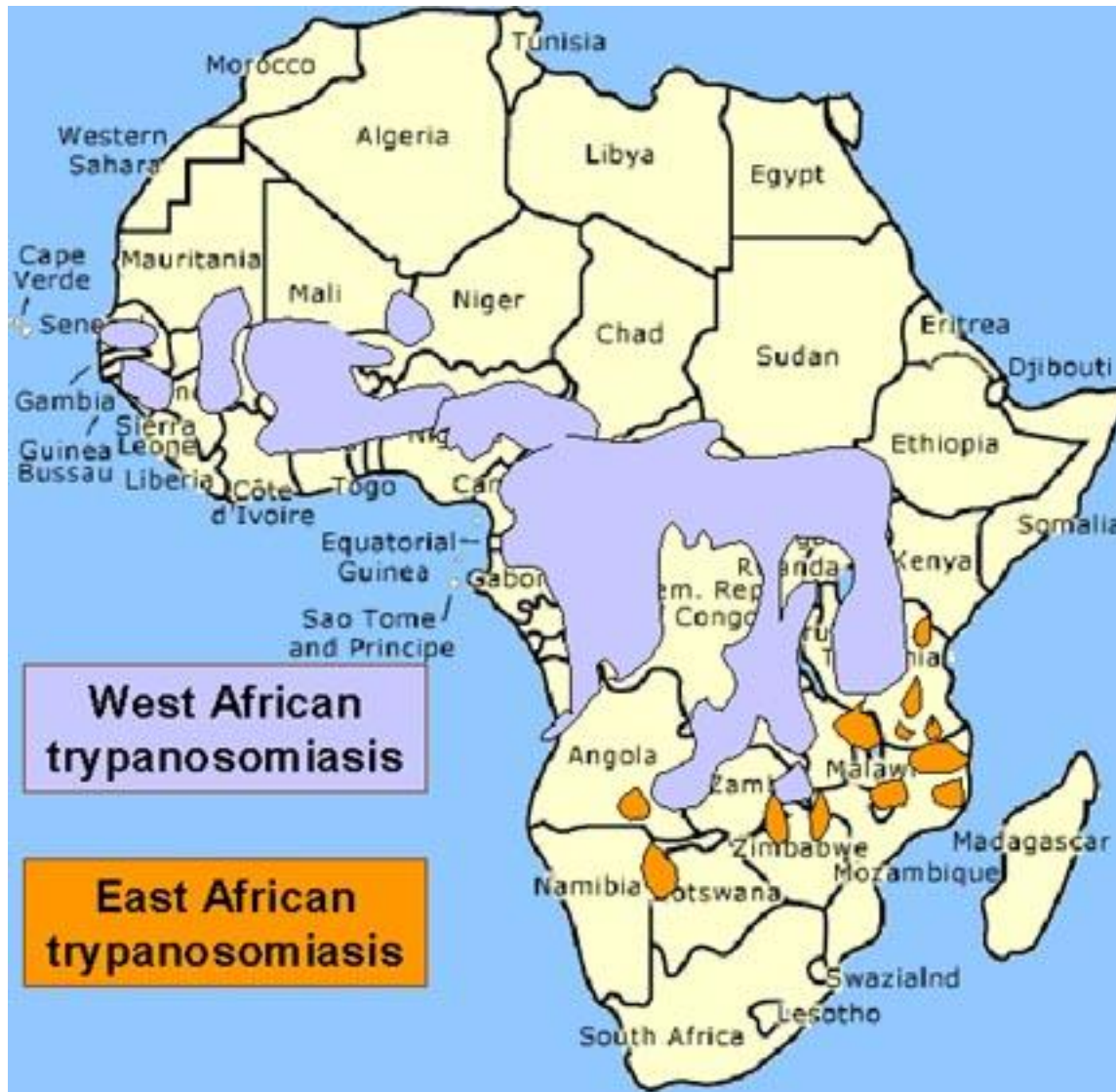
Od parazita *T.b. rhodesiense* (u južnoj i istočnoj Africi) – infekcija koja se pojavljuje svega nekoliko nedelja nakon ujeda muve, a efekti bolesti su izraženiji

BOLEST SPAVANJA

Zahvata 36 država i oko 60 miliona ljudi

- 300 000 – 500 000 ljudi inficirano
- 40 000 ljudi umre godišnje
- Oblasti koje su zaražene ovom bolešću nalaze se neposredno ispod pojasa Sahare i severno od pustinje Kalahari

BOLEST SPAVANJA

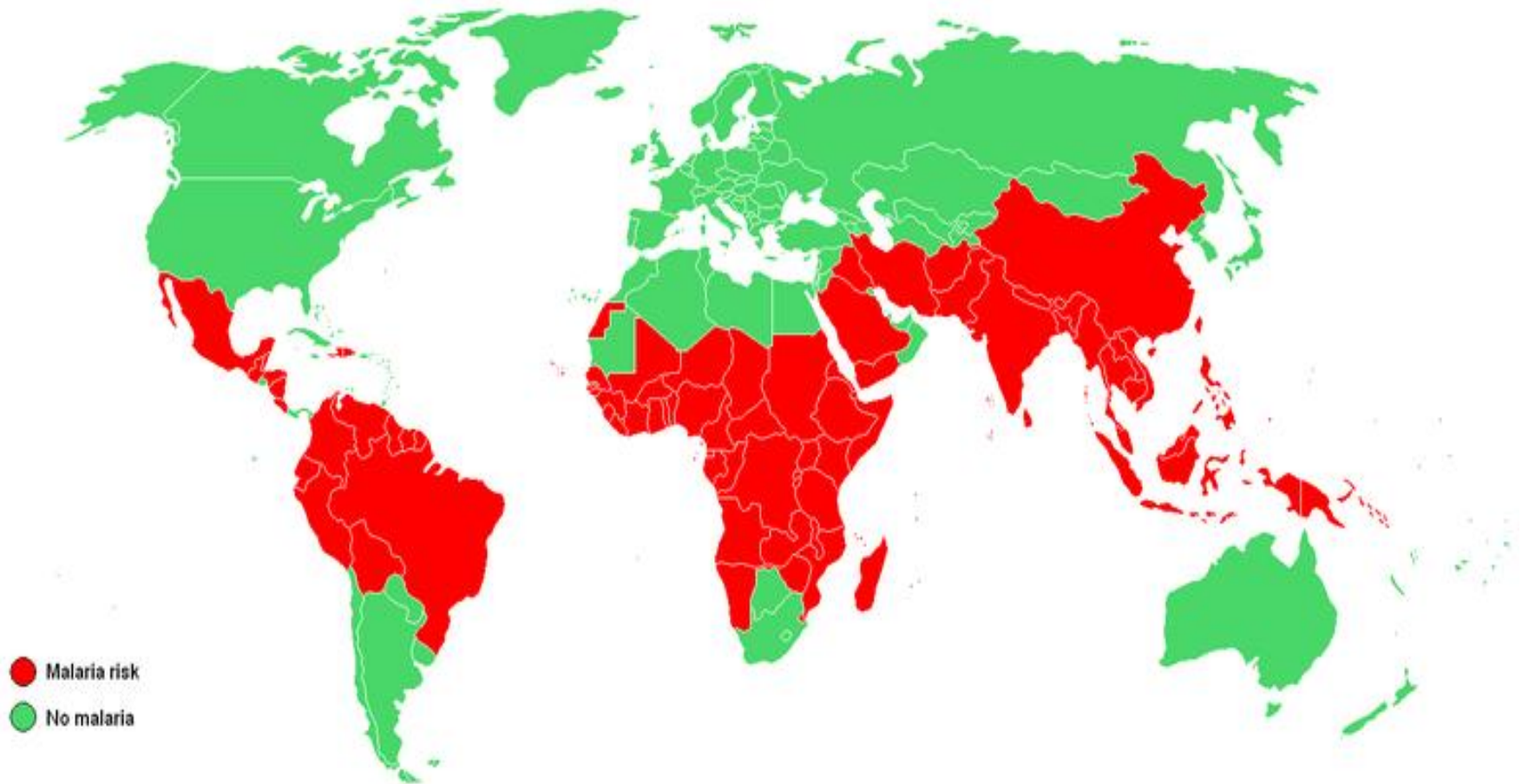

Izvor: University of South Carolina School of Medicine

MALARIJA

- Infektivna bolest
- Izaziva je parazit *Plasmodium* (4 vrste)
- Prenosilac je tropski komarac
- Najrasprostranjenija je u močvarnim područjima, Monsunska klima Indije

MALARIJA

- Izvor: United States Centers for Disease Control

HIV

- Uzročnik HIV-a je retrovirus koji napada specifične ćelije odbrane organizma, ćelije iz grupe leukocita
- U Africi je zaraženo 22,5 miliona osoba (to je 2/3 zaraženih u svetu)
- Najmanje svaka deseta osoba je zaražena virusom
- Većina zaražene populacije živi u subsaharskoj Africi (obuhvata zapadnu, srednju, istočnu i južnu Afriku)

HIV

- Područje južne Afrike suočava se sa problemima siromaštva, neobrazovanosti, needukovanosti o bolesti, neadekvatnim seksualnim ponašanjem, nedostatkom zdravstvene zaštite
- Zastrašujuća je činjenica da je od posledica side u subsaharskoj Africi 2007. umrlo 1,6 miliona ljudi, a zarazilo se 1,7 miliona!

HIV

- Južna Afrika je najugroženija svetska regija po učestalosti HIV-a (tj. side)
- Tu spadaju države: Bocvana, Lesoto, Namibija, Svazilend, Malavi, Mozambik, Južnoafrička Republika, Zimbabve, Angola, Zambija i Madagaskar
- Samo Zimbabve pokazuje smanjenje rasta broja HIV pozitivnih osoba
- Najveće procenete zaraženog stanovništva imaju Svazilend (26,1%), Bocvana (23,9%), Lesoto (23%). Preko 15% imaju i Namibija, Južnoafrička Republika i Zimbabve.

HIV

- Epidemija HIV-a nije samo zdravstvena kriza, već je i ozbiljna pretnja demografskom rastu
- Smatra se da će jedan od dva današnja petnaestogodišnjaka u Južnoafričkoj Republici i Bocvani u budućnosti oboleti od side!
- Ionako male, afričke ekonomije većinu prihoda koriste na zdravstvo, što ometa njihov dalji razvoj
- Zbog velikih troškova lekova domaćinstva su dodatno osiromašena, deca se ne šalju u školu

HIV

- Strani investitori su sve manje spremni da ulažu u ova područja zbog nestabilnosti
- Afričke zemlje najviše zavise od stranih investicija, pa stoga dolazi do smanjenja BDP-a
- Smatra se da će do 2021. god BDP u Bocvani biti za 24-38% manji nego što bi bio bez pojave epidemije HIV-a

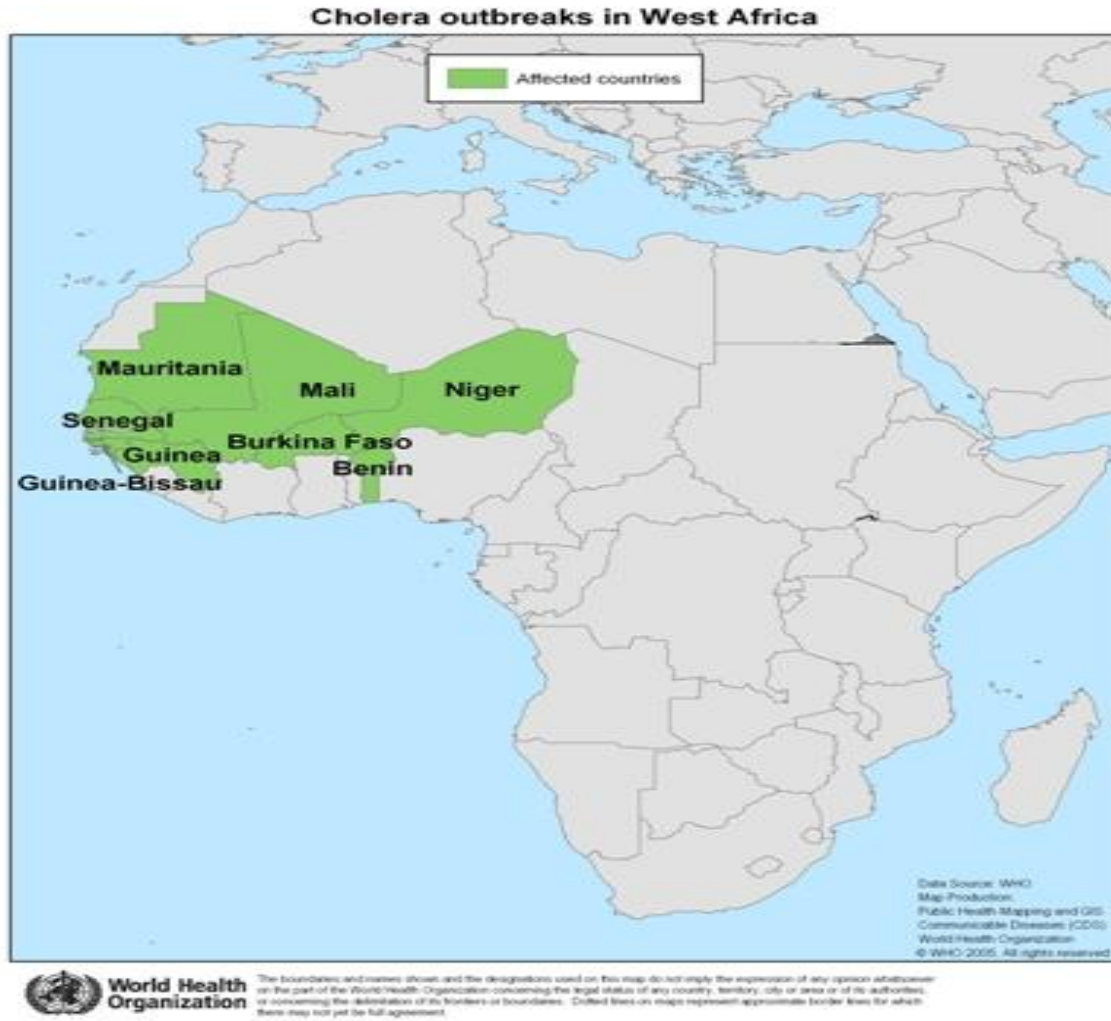
KOLERA

- Kolera je infekcija koju izaziva bakterija *Vibrio cholerae*
- Zahvata celo tanko crevo
- Obično se javlja u toplim područjima
- Najviše stradaju deca
- Potencijalno smrtonosna bolest
- Poslednja epidemija kolere u zapadnoj Africi ubila je 800 ljudi za 2 meseca
- Zahvaćene teritorije su Čad, Kamerun i Nigerija
- U ovim područjima kolera je odnela na hiljade žrtava

KOLERA

- Najveći problem je nedostatak čiste pijaće vode
- 13 000 obolelih u ovom području
- Veliki problem su deponije koje zagađuju pijaću vodu. Te deponije su izvor bakterije

KOLERA

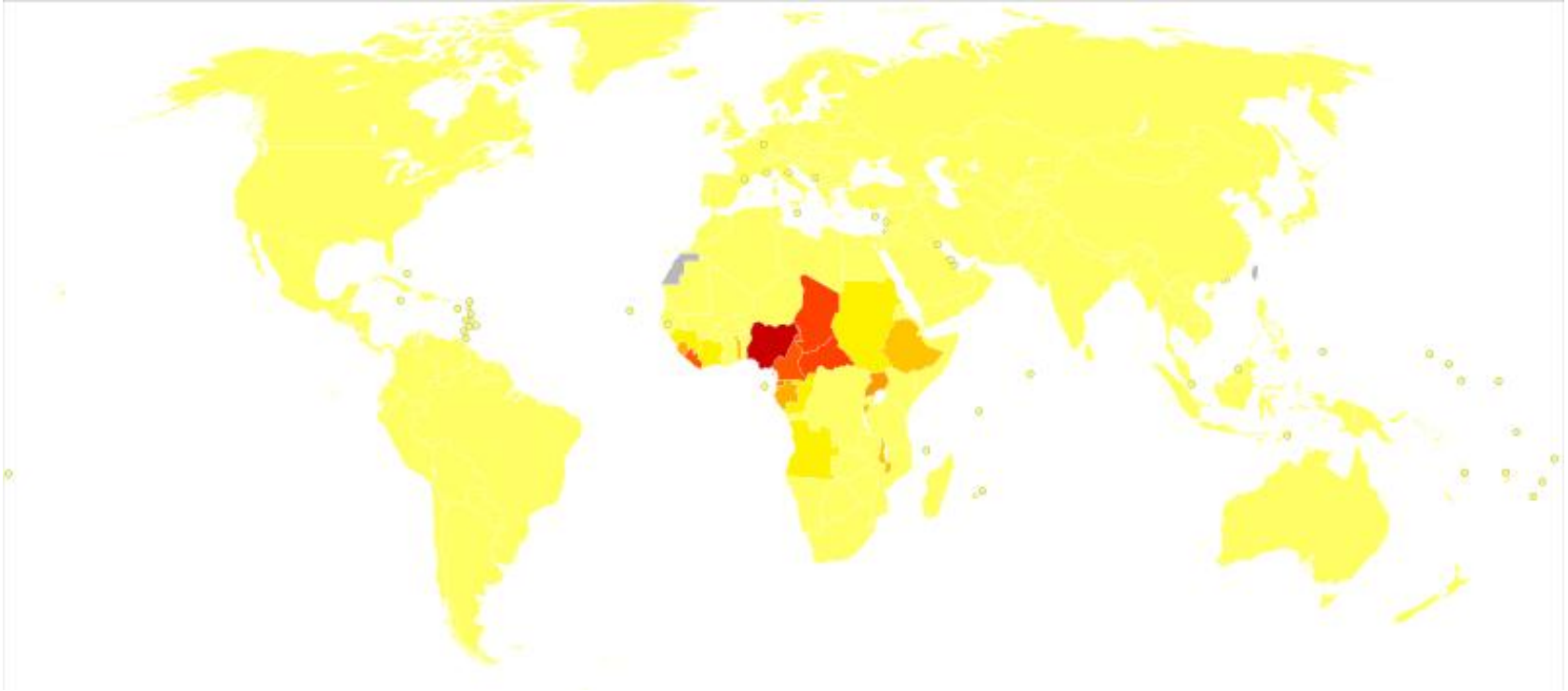

Izvor: World Health Organization

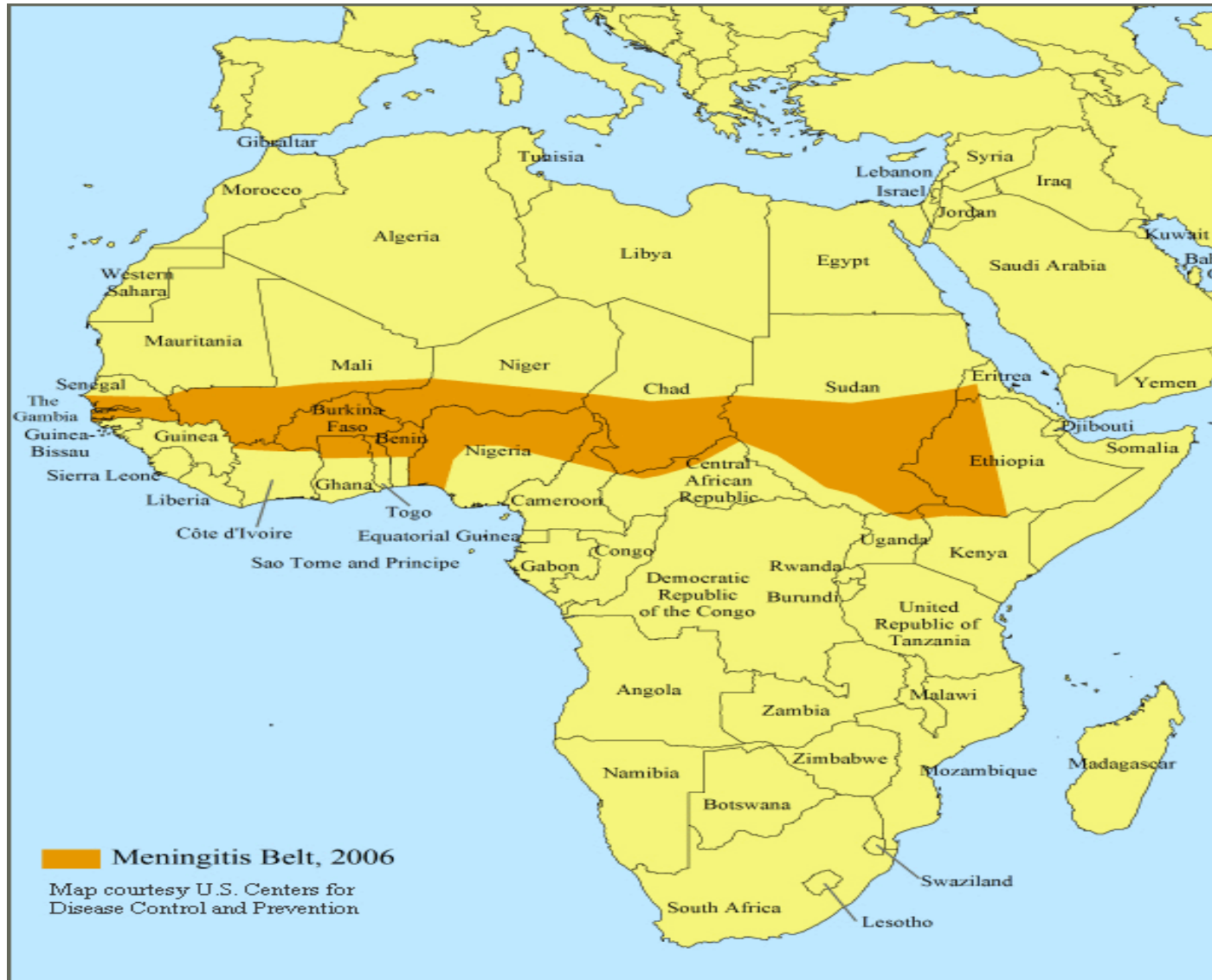
ONCHOCERCA VOLVULUS

- Naziva se još i “rečno slepilo”
- *Onchocerca volvulus* je crv
- Prenose ga crne muve koje se hrane krvlju čoveka. Pri ujedu prenose larve
- Ostaje u ljudskom telu i do 14 godina
- Polaže 1000-3000 larvi koje migriraju kroz telo
- Javlja se u seoskim područjima pored brzih reka, uglavnom u zapadnoj Africi
- Afrički robovi su ga preneli u Ameriku, pa se može naći i u Centralnoj i Južnoj Americi
- Uzrokuje gubitak vida
- Širom sveta je zaraženo oko 500 000 ljudi, od toga većina u Africi
- Kod 270 000 ljudi posledica je potpuno slepilo

ONCHOCERCA VOLVULUS

MENINGITIS

Izvor: U.S. Centers for Disease Control and Prevention

MENINGITIS

- Meningitis je uzrokovan upalom zaštitnih membrana mozga i kičmene moždine. Upalu mogu da izazovu virusi, bakterije i drugi mikroorganizmi
- Za samo nekoliko meseci, 2009. godine, u Africi se razbolelo oko 50 000 ljudi, a umrlo oko 3 000.
- Najviše su pogođene Nigerija, Niger, Burkina Faso i Čad

Žuta groznica

Žuta groznica

- U tropskim predelima, rasprostranjen medju majmunima, komarci ih šire medju stanovnicima ovih predela

ZAKLJUČAK

- Najveća opasnost preti iz zemalja Afrike, Azije i Latinske Amerike.
- Brojni faktori utiču na takvo stanje
- Problemi Afrike se brzo prelivaju na globalni nivo, usled globalizacije i povećane međuzavisnosti.
- Milenijumska deklaracija
- Mnoge zemlje i organizacije šalju pomoć zemljama Afrike (UN, UNAIDS, Crveni krst, UNICEF...)